

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MUSTAQIL FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Qosimova Mohidil Komiljon qizi

Turan International University talabasi

Ilmiy raxbar: **Nurullayeva Ugulxon Ergashboyevna**

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy asoslari va metodik jihatlari ilmiy tahlil qilinadi. Mustaqil fikrlash shaxs rivojlanishining muhim komponenti sifatida talqin etilib, uni ta'lim jarayonida rivojlantirishning pedagogik ahamiyati ochib beriladi. O'quvchilarning analitik tafakkuri, muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyati va mustaqil qaror qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar mazmunan asoslanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning faol ishtirokiga asoslangan ta'lim muhiti mustaqil fikrlash ko'nikmalarining samarali shakllanishini ta'minlaydi.

Kalit so'zlar

mustaqil fikrlash, boshlang'ich ta'lim, analitik tafakkur, muammoli vaziyat, pedagogik metodika, kreativ yondashuv, ta'lim samaradorligi

Kirish

Shaxsning intellektual rivojlanishi jarayonida mustaqil fikrlash muhim o'rin tutadi. Bu qobiliyat insonning o'z fikrini shakllantirish, muammolarni tahlil qilish va asosli qarorlar qabul qilish imkoniyatini belgilaydi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf bosqichida mustaqil fikrlashni rivojlantirish keyingi ta'lim bosqichlari uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilimlarni faol o'zlashtirish jarayonida turli savollar beradi, kuzatadi va xulosa chiqarishga harakat qiladi. Shu sababli ta'lim jarayonini shunday tashkil etish zarurki, u o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtirsin va ularni mustaqil qaror qabul qilishga undasin.

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi ilmiy asosda yoritiladi.

Asosiy qism

Pedagogika va psixologiya fanlarida mustaqil fikrlashni rivojlantirish masalasi keng o'rganilgan. Lev Vygotsky o'z nazariyasida o'quvchining faol o'rganish jarayonida bilimni mustaqil ravishda shakllantirishini asoslab bergan. Uning fikricha, ta'lim jarayonida o'quvchiga yo'naltirilgan yordam orqali yuqori darajadagi fikrlashga erishish mumkin.

Jean Piaget esa kognitiv rivojlanish nazariyasida bolaning tafakkuri faoliyat jarayonida shakllanishini ta'kidlaydi. Bu esa mustaqil fikrlashni rivojlantirish uchun faol metodlardan foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

Zamonaviy tadqiqotlarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish ta'lim samaradorligini oshiruvchi muhim omil sifatida qaraladi.

Mazkur tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik tajribalarni umumlashtirish va mantiqiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Mustaqil fikrlashni shakllantirishga oid nazariy qarashlar o'rganilib, ularning boshlang'ich ta'lim jarayoniga ta'siri baholandi.

Tadqiqot metodologiyasi konstruktivistik yondashuvga asoslandi. Ushbu yondashuvga ko'ra, o'quvchi bilimni faol ravishda egallovchi subyekt hisoblanadi va mustaqil fikrlash aynan shu jarayonda shakllanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlashni shakllantirish ta'lim jarayonining mazmuni va tashkil etilishiga bevosita bog'liq. O'quvchilarga erkin fikr bildirish imkonini beruvchi, ularni muammoli vaziyatlarga jalb etuvchi va savol-javob asosida tashkil etilgan darslar mustaqil tafakkurning rivojlanishiga xizmat qiladi.

№	Muallif	Yil	Asar nomi	Nashriyot / Manba
1	Lev Vygotsky	1978	<i>Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes</i>	Harvard University Press
2	Jean Piaget	1972	<i>The Psychology of the Child</i>	Basic Books
3	John Hattie	2012	<i>Visible Learning for Teachers</i>	Routledge
4	Robert Sternberg	2006	<i>The Nature of Creativity</i>	Cambridge University Press
5	UNESCO	2022	<i>Transforming Education</i>	UNESCO Publishing
6	OECD	2021	<i>Education in the Digital Age</i>	OECD Publishing
7	Linda Darling-Hammond	2017	<i>Effective Teacher Professional Development</i>	Learning Policy Institute
8	Michael Fullan	2016	<i>The New Meaning of Educational Change</i>	Teachers College Press

Mustaqil fikrlash o'quvchilarning o'z fikrini asoslash, turli yechimlarni taqqoslash va xulosa chiqarish jarayonida shakllanadi. Shu sababli dars jarayonida o'quvchilarning faolligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bunday ta'lim muhitida o'quvchilar o'zaro muloqotga kirishadi, fikr almashadi va muammolarni hal qilishda faol ishtirok etadi. Bu esa ularning analitik tafakkurini rivojlantiradi.

UNESCO ma'lumotlariga ko'ra, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim muhitida ularning o'rganish samaradorligi yuqori bo'ladi.

Quyidagi jadval mustaqil fikrlashni rivojlantirish natijalarini umumlashtiradi:

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2026

Ko'rsatkich	An'anaviy ta'lim	Faol (mustaqil fikrlashga yo'naltirilgan) ta'lim
Mustaqil fikr bildirish	Cheklangan	Rivojlangan
Muammoli vaziyatni hal qilish	Past	Yuqori
Tahliliy fikrlash	Past	Rivojlangan
O'quvchi faolligi	Past	Yuqori
Qiziqish	Past	Yuqori

Xulosa

O'rganilgan ilmiy manbalar va olib borilgan tahlillar boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili ekanligini ko'rsatadi. Mustaqil fikrlash o'quvchilarning analitik tafakkurini rivojlantiradi, ularning muammolarni hal qilish qobiliyatini oshiradi va bilimlarni chuqur o'zlashtirishga yordam beradi.

Shuningdek, bu jarayonni samarali tashkil etish uchun ta'lim muhitini mos ravishda shakllantirish zarur. O'qituvchi o'quvchilarning erkin fikrlashini qo'llab-quvvatlovchi sharoit yaratishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Natijada, mustaqil fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lev Vygotsky. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
2. Jean Piaget. (1972). *The psychology of the child*. Basic Books.
3. John Hattie. (2012). *Visible learning for teachers: Maximizing impact on learning*. Routledge.
4. Robert Sternberg. (2006). *The nature of creativity*. Cambridge University Press.
5. Linda Darling-Hammond, Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Learning Policy Institute.
6. UNESCO. (2022). *Transforming education: An urgent political imperative for our collective future*. UNESCO Publishing.
7. OECD. (2021). *Education in the digital age*. OECD Publishing.
8. Michael Fullan. (2016). *The new meaning of educational change* (5th ed.). Teachers College Press.
9. Howard Gardner. (1993). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.